

**Byla C-190/21**

**Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį**

**Gavimo data:**

2021 m. kovo 26 d.

**Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:**

*Oberlandesgericht Stuttgart* (Vokietija)

**Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:**

2021 m. sausio 15 d.

**Atsakovė ir apeliantė:**

*PayPal (Europe) S.à.r.l. et Cie, S.C.A.*

**Ieškovas ir kita apeliacinio proceso šalis:**

PQ

---

**Pagrindinės bylos dalykas**

Tarptautinė jurisdikcija, kai mokėjimo paslaugų teikėjui reiškiami reikalavimai, susiję su draudžiamais internetiniais azartiniais lošimais.

**Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas**

Sąjungos teisės išaiškinimas, SESV 267 straipsnis.

**Prejudiciniai klausimai**

Pagal SESV 267 straipsnio pirmos pastraipos b punktą ir antrą pastraipą Europos Sąjungos Teisingumo Teismui teikiami šie prejudiciniai klausimai dėl 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (Reglamentas „Briuselis Ia“) 7 straipsnio 1 ir 2 punktų išaiškinimo:

1. Ar reikalavimas, kuris, taikant izoliuotą vertinimą ir autonomišką aiškinimą, yra deliktinis, pagal Reglamento „Briuselis Ia“ 7 straipsnio 1 punktą turi būti kvalifikuojamas kaip sutartinis jau tuomet, kai deliktinis reikalavimas kaip nors konkuruoja su sutartiniu reikalavimu, tačiau deliktinio reikalavimo buvimas nepriklauso nuo sutarties aiškinimo?
2. Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta neigiamai: kuri vieta turi būti laikoma žalos atsiradimo vieta, kaip ji suprantama pagal Reglamento „Briuselis Ia“ 7 straipsnio 2 punktą, kai mokėjimo paslaugų teikėjas elektroninius pinigus iš kliento sąskaitos perveda į azartinių lošimų įmonės gaunamąją sąskaitą pas tą patį mokėjimo paslaugų teikėją ir mokėjimo paslaugų teikėjo dalyvavimas atliekant mokėjimus azartinių lošimų įmonei gali būti laikomas deliktu:
  - 2.1) mokėjimo paslaugų teikėjo buveinė kaip elektroninių pinigų operacijos vieta?
  - 2.2) vieta, kurioje dėl operacijos (bet kuriuo atveju, jeigu ji teisėta) mokėjimo pavidimą davusio kliento atžvilgiu atsiranda mokėjimo paslaugų teikėjo reikalavimas kompensuoti išlaidas?
  - 2.3) vieta, kurioje yra mokėjimo pavidimą davusio kliento gyvenamoji vieta?
  - 2.4) vieta, kurioje yra kliento banko sąskaita, prie kurios gali prieiti mokėjimo paslaugų teikėjas pagal tiesioginio debeto sutikimą tam, kad papildytų elektroninių pinigų sąskaitą?
  - 2.5) vieta, kurioje lošiant prarandami pinigai, kuriuos mokėjimo paslaugų teikėjas pervedė į lošėjo lažybų sąskaitą azartinių lošimų įmonėje, t. y. azartinių lošimų įmonės buveinė?
  - 2.6) vieta, kurioje klientas dalyvauja draudžiamuose azartiniuose lošimuose (jei lošimo vieta kartu yra kliento gyvenamoji vieta)?
  - 2.7) nė viena iš šių vietų?
  - 2.8) Jeigu į 2.2 klausimą būtų atsakyta teigiamai ir reiktų orientuotis į vietą, kurioje dėl operacijos kliento atžvilgiu atsiranda mokėjimo paslaugų teikėjo reikalavimas kompensuoti išlaidas: kur mokėjimo pavidimą davusio kliento atžvilgiu atsiranda reikalavimas kompensuoti išlaidas? Ar nustatant šios prievolės atsiradimo vietą gali būti orientuojamasi į bendrosios mokėjimo paslaugų sutarties vykdymo vietą arba skolininko gyvenamąją vietą?

## **Nurodytos Sąjungos teisės nuostatos**

2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse

bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 351, 2012, p. 1; toliau – Reglamentas „Briuselis Ia“), visų pirma 7 straipsnio 1 ir 2 punktai

2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės (OL L 199, 2007, p. 40; toliau – Reglamentas „Roma II“) 4 straipsnio 1 dalis

2015 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/2366 dėl mokėjimo paslaugų vidaus rinkoje, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2002/65/EB, 2009/110/EB ir 2013/36/ES bei Reglamentas (ES) Nr. 1093/2010 ir panaikinama Direktyva 2007/64/EB (OL L 337, 2015, p. 35)

### **Nurodytos nacionalinės teisės nuostatos**

*Bürgerliches Gesetzbuch* (Civilinis kodeksas, toliau – BGB) 823 straipsnio 2 dalis

*Staatsvertrag zum Glücksspielwesen in Deutschland* (Valstybinė sutartis dėl azartinių lošimų Vokietijoje, toliau – Valstybinė sutartis dėl azartinių lošimų) 4 straipsnio 1 dalis

### **Faktinių aplinkybių ir proceso santrauka**

- 1 Ieškovo pagrindinėje byloje gyvenamoji vieta yra Vokietijoje, jis iš atsakovės reikalauja grąžinti sumokėtas sumas – iš viso 9 662,23 EUR; laikotarpiu nuo 2017 m. birželio 23 d. iki 2017 m. rugpjūčio 15 d. ieškovas nurodė atsakovei šias sumas pervesti įvairiems internetinių azartinių lošimų teikėjams, kurių buveinė yra Maltoje ir Gibraltare.
- 2 Atsakovės registruotoji buveinė yra Liuksemburge, ji teikia mokėjimo internetu paslaugas. Atsakovė atliko ieškovo nurodytus mokėjimus ir iš jo žiro sąskaitos banke, kuris yra Alene (Badeno-Viurtembergo federalinė žemė, Vokietija), nurašė sumas tiek, kiek pervesta suma buvo didesnė nei suma, esanti ieškovo kaip kliento pas atsakovę turimoje elektroninių pinigų sąskaitoje.
- 3 Azartinių lošimų teikėjų ir ieškovo kaip lošėjo santykiai buvo organizuoti taip, kad visuomet pirmiausia būdavo papildoma lažybų sąskaita pas azartinių lošimų teikėją ir tik tada ją būdavo galima naudoti lošimams. Lažybų sąskaita būdavo papildoma pervedimu, kurį ieškovo pavedimu atlikdavo atsakovė. Atsakovė su azartinių lošimų teikėjais, kaip mokėjimo gavėjais, buvo sudariusi vadinamąsias priėmimo sutartis, kuriose buvo nustatyta, kad jie priima mokėjimus, atliktus naudojantis atsakovės mokėjimo paslaugomis.
- 4 Ieškovas jau daugelį metų pas atsakovę turėjo verslo sąskaitą, per kurią jis iš savo kaip prekiautojo multimedijų priedais veiklos atliko iš viso maždaug 3,6 mln. JAV dolerių vertės mokėjimus. Atsakovės naudojimo sąlygose, kurios buvo įtrauktos į

šalių sutartį, numatytas susitarimas dėl neišimtinio teisingumo Anglijos teismuose ir pasirinkta Anglijos ir Velso teisė.

- 5 Po paskutinio iš internetinių azartinių lošimų, kurie yra ginčo dalykas, 2017 m. rugpjūčio mėn. viduryje ieškovas iš atsakovės pareikalavo grąžinti azartinių lošimų teikėjams pervestą sumą – 9 662,23 EUR. Šį reikalavimą ieškovas grindžia jau ne sutartinės prievolės neįvykdymu, o BGB 823 straipsnio 2 dalimi, pagal kurią tas, „kuriis pažeidžia teisės aktą, kuriuo siekiama suteikti apsaugą kitam“, privalo atlyginti dėl to patirtą žalą. Ieškovo manymu, „teisės aktas“, kaip jis suprantamas pagal šią nuostatą, yra Valstybinės sutarties dėl azartinių lošimų 4 straipsnio 1 dalis, kurioje nurodyta: „Organizuoti arba teikti viešai prieinamus azartinius lošimus leidžiama tik gavus atitinkamos federalinės žemės kompetentingos institucijos leidimą. Draudžiama neturint šio leidimo organizuoti ir teikti tokius lošimus (neteisėti azartiniai lošimai), taip pat dalyvauti atliekant mokėjimus, susijusius su neteisėtais azartiniais lošimais.“ Pagal Valstybinę sutartį dėl azartinių lošimų internetiniai azartiniai lošimai iš esmės draudžiami.
- 6 Tuo metu, kai ieškovas dalyvavo lošimuose, Valstybinė sutartis dėl azartinių lošimų Šlėzvingo-Holšteino federalinėje žemėje (Vokietija) nebuvo taikoma. Prieš sudarydama priėmimo sutartis su azartinių lošimų teikėjais, atsakovė iš jų gavo patikinimą, kad jie turi licenciją teikti internetinius azartinius lošimus Šlėzvingo-Holšteino žemėje. Vis dėlto tiek ieškovo gyvenamoji vieta, tiek jo banko sąskaita, prie kurios atsakovė galėjo prieiti tam, kad papildytų elektroninių pinigų sąskaitą, buvo Badene-Viurtemberge.
- 7 *Landgericht Ulm* (Ulmo apygardos teismas, Vokietija) pirmojoje instancijoje tenkino ieškinį ir įpareigojo atsakovę sumokėti. Teismas preziumavo turintis jurisdikciją pagal Reglamento „Briuselis Ia“ 7 straipsnio 2 punktą. Vis dėlto ši jurisdikcija esą apima tik ieškovo reikalavimus, kilusius dėl atsakovės padaryto delikto. Teismo manymu, jurisdikcijos nagrinėti sutartinius reikalavimus Vokietijos teismai neturi.
- 8 Atsakovė savo apeliaciniame skunde, be kita, teigė, kad tarptautinės jurisdikcijos nagrinėti deliktinius reikalavimus Vokietijos teismai taip pat neturi.

### **Prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvų santrauka**

- 9 Nuo atsakymo į prejudicinius klausimus priklauso ne tik tai, ar Vokietijos teismai turi tarptautinę jurisdikciją nagrinėti ieškinį, bet ir netiesiogiai tai, kurios šalies teisė taikytina. Jei būtų nustatyta, kad deliktinė žalos atsiradimo vieta, kaip ji suprantama pagal Reglamento „Briuselis Ia“ 7 straipsnio 2 punktą, yra Vokietijoje, būtų galima laikyti, kad pagal Reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 1 dalį lemiamą reikšmę turi Vokietijos deliktų teisė. Vis dėlto aiškinant Reglamentą „Briuselis Ia“ negalima kalbėti apie *acte clair*.

***Vokietijos teismų jurisdikcija pagal Reglamento „Briuselis Ia“ 18 straipsnio 1 dalį arba 7 straipsnio 1 punktą***

- 10 Šio atvejo ypatumas, palyginti su iki šiol Vokietijos teismų nagrinėtais mokėjimo paslaugų, susijusių su azartiniais lošimais, atvejais, yra tai, kad Vokietijoje nėra vartotojo gyvenamosios vietos jurisdikcijos. Taip yra dėl to, kad atsakant į klausimą, ar sudarytos sutarties dalykas nėra laikomas ieškovo komercine ar profesine veikla, kaip suponuojama pagal Reglamento „Briuselis Ia“ 17 straipsnio 1 dalį, lemiamą reikšmę, panašu, turi ne atskiri mokėjimo pavedimai, o bendroji sutartis, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2015/2366 4 straipsnio 21 punktą. Lemiamą reikšmę turinti bendroji sutartis pagal šią nuostatą yra „mokėjimo paslaugų sutartis, kuria reglamentuojamas būsimas atskirų ir paskesnių mokėjimo operacijų vykdymas ir kurioje gali būti nustatyta pareiga atidaryti mokėjimo sąskaitą bei jos atidarymo sąlygos“. Iš šios sutarties kyla šalių teisės ir pareigos. Atskiru pavedimu mokėtojas tik sukonkretina konkrečiu atveju mokėjimo paslaugų teikėjo atliktiną mokėjimą.
- 11 Siekdamas dalyvauti aptariamuose azartiniuose lošimuose, ieškovas naudojosi pas atsakovę atidaryta savo verslo sąskaita. Per ją jis padarė didesnę nei 3,6 mln. JAV dolerių apyvartą iš savo profesinės veiklos, taigi, vertinant visumą, profesinė veikla vaidina ne antraeilį vaidmenį. Todėl, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo įsitikinimu, kalbant apie mokėjimo paslaugų sutartį ieškovas nelaikytinas vartotoju, kaip tai suprantama pagal Reglamento „Briuselis Ia“ 17 straipsnio 1 dalį, taigi Vokietijos teismai neturi jurisdikcijos pagal šio reglamento 18 straipsnio 1 dalį, siejamą su 17 straipsnio 1 dalies c punktu, net jei atskiri ieškovo pavedimu azartiniais lošimams atlikti pervedimai iš jo verslo sąskaitos nebuvo priskirtini jo profesinei veiklai.
- 12 Jurisdikcijos pagal Reglamento „Briuselis Ia“ 7 straipsnio 1 punktą taip pat nėra. Aptariamoms atsakovės mokėjimo paslaugoms yra paslaugos pagal šio reglamento 7 straipsnio 1 punkto b papunktį. Pagal šią nuostatą atitinkamos prievolės įvykdymo vieta yra „vieta valstybėje narėje, kurioje pagal sutartį paslaugos buvo arba turėjo būti suteiktos“. Orientuojamasi pagal vietą, kurioje veikla vykdoma daugiausia, teikiant internetines paslaugas ja iš esmės laikoma paslaugų teikėjo buveinė, taigi šiuo atveju Liuksemburgas. Todėl Vokietijos teismų tarptautinė jurisdikcija gali kilti daugių daugiausia iš jurisdikcijos dėl delikto pagal Reglamento „Briuselis Ia“ 7 straipsnio 2 punktą.

***Vokietijos teismų jurisdikcija pagal Reglamento „Briuselis Ia“ 7 straipsnio 2 punktą***

- 13 Remiantis suformuota Teisingumo Teismo jurisprudencija, Reglamento „Briuselis Ia“ 7 straipsnio 2 punkte vartojama formuluoatė „vieta, kurioje įvyko ar gali įvykti žalą sukėlęs įvykis“ reiškia ir vietą, kurioje atsirado žala (žalos atsiradimo vieta), ir vietą, kurioje atsirado žalą lėmusi aplinkybė (žalą sukėlusio įvykio vieta), todėl ieškinys atsakovui ieškovo nuožiūra gali būti pareikštas vienos iš šių dviejų vietų teisme (iš esmės 1976 m. lapkričio 30 d. Sprendimas *Bier*,

„*Mines de potasse d’Alsace*“, 21/76, EU:C:1976:166; taip pat žr. 2015 m. sausio 28 d. Sprendimo *Kolassa*, C-375/13, EU:C:2015:37, 45 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

- 14 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo įsitikinimu, žalą sukėlusio įvykio vieta yra ne Vokietijoje, o atsakovės buveinės vietoje Liuksemburge. Todėl prejudiciniai klausimai sutelkiami į deliktinės žalos atsiradimo vietos nustatymą, kaip tai suprantama pagal Reglamento „Briuselis Ia“ 7 straipsnio 2 punktą (antrasis klausimas), ir į viršesnę jurisdikcijos dėl delikto ir jurisdikcijos dėl sutarties santykį pagal šio reglamento 7 straipsnio 1 punktą (pirmasis klausimas).

*Dėl pirmojo klausimo: jurisdikcijos dėl delikto pagal Reglamento „Briuselis Ia“ 7 straipsnio 2 punktą ir jurisdikcijos dėl sutarties pagal šio reglamento 7 straipsnio 1 punktą santykis*

- 15 Reglamento „Briuselis Ia“ 7 straipsnio 2 punkte vartojamą delikto sąvoką reikia aiškinti autonomiškai (1988 m. rugsėjo 27 d. Sprendimo *Kalfelis*, 189/87, EU:C:1988:459, 14 ir 16 punktai). Ši nuostata apima ieškinius, kuriais siekiama nustatyti atsakovo atsakomybę už žalą, kai atsakomybė nesiejama su sutartimi, kaip tai suprantama pagal 7 straipsnio 1 punktą (1988 m. rugsėjo 27 d. Sprendimo *Kalfelis*, 189/87, EU:C:1988:459, 17 punktas, 2014 m. kovo 13 d. Sprendimo *Brogstter*, C-548/12, EU:C:2014:148, 20 punktas ir 2018 m. rugsėjo 12 d. Sprendimo *Löber*, C-304/17, EU:C:2018:701, 19 punktas). Neigiamu požymiu, kad ieškinys nesiejamas su sutartimi, iškeliamas santykio su jurisdikcija dėl sutarties klausimas.
- 16 Teisingumo Teismo jurisprudencijoje jau seniai nustatyta, kad remiantis jurisdikcija dėl delikto negali būti reiškiami sutartiniai reikalavimai (iš esmės 1988 m. rugsėjo 27 d. Sprendimas *Kalfelis*, 189/87, EU:C:1988:459), bet dar nėra galutinai išaiškintas atvirkštinis atvejis – ar pagal jurisdikciją dėl sutarties turi būti reiškiami ir deliktiniai reikalavimai, taip pat kokiu mastu reikalavimai, kurie, nesant lygiagretaus sutartinio reikalavimo, turėtų būti kvalifikuojami kaip deliktiniai, dėl jų konkurencijos su sutartiniais reikalavimais galbūt netgi patys tampa sutartiniais.
- 17 Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad deliktinis reikalavimas pagal Reglamento „Briuselis Ia“ 7 straipsnio 1 punktą turi būti kvalifikuojamas kaip sutartinis, kai „siekiant nustatyti elgesio <...> teisėtumą ar, priešingai, neteisėtumą, neišvengiamai reikia išaiškinti <...> sutartį“ (2014 m. kovo 13 d. Sprendimo *Brogstter*, C-548/12, EU:C:2014:148, 25 punktas). Taigi, kai deliktinis reikalavimas atlyginti žalą suponuoja sutarties pažeidimą, jis turi būti pareiškiamas pagal jurisdikciją dėl sutarties, o jurisdikcija dėl delikto negalima.
- 18 Kyla klausimas, kokia tokiu kaip pagrindinėje byloje nagrinėjamu atveju yra jurisdikcijos dėl sutarties dominavimo aprėptis. Būtų galima manyti, kad ji labai plati ta prasme, kad visuomet, kai pagal teisės aktus reiškiamas kaltinimas dėl

elgesio yra tapatus kaltinimui neįvykdžius sutartinės prievolės, visi reikalavimai kvalifikuojami kaip sutartiniai. Tokiu atveju būtų apimami taip pat paprastos sutartinių ir deliktinių reikalavimų konkurencijos atvejai. Tuomet pagrindinėje byloje ieškinys pagal jurisdikciją dėl delikto būtų negalimas, jei elgesys, kuriuo kaltinama atsakovė, galėtų pagrįsti ir sutartinės prievolės neįvykdymą, neatsižvelgiant į tai, ar apskritai nurodomas sutartinės prievolės pažeidimas ir ar nuo jo priklauso deliktinio kaltinimo neteisėtumas (dėl tokio Sprendimo *Brogstter* „maksimalistinio aiškinimo“, kurį generalinis advokatas H. Saugmandsgaard Øe atmetė pateikdamas įtikinamus argumentus, žr. jo 2020 m. rugsėjo 10 d. Išvados byloje *Wikingerhof*, C-59/19, EU:C:2020:688, 69, 74 ir paskesnius punktus).

- 19 Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas Teisingumo Teismo jurisprudenciją supranta veikiausiai siaurai (generalinis advokatas H. Saugmandsgaard Øe savo išvados byloje C-59/19 70 punkte tai vadina Sprendimo *Brogstter* „minimalistiniu aiškinimu“), t. y. taip, kad, siekiant nustatyti elgesio, kuriuo asmuo kaltinamas, teisėtumą ar neteisėtumą, neišvengiamai reikia išaiškinti sutartį. Taip nebūtų paprastos reikalavimų konkurencijos atveju, kai deliktinis reikalavimas galėtų būti tebetaikomas net ir tuomet, kai sutartis dėl kokios nors priežasties būtų negaliojanti.
- 20 Pagal tokį aiškinimą, kuriam prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas linkęs pritarti, jurisdikcijos dėl sutarties dominavimas apimtų tik tokias faktines aplinkybes, kai deliktinis kaltinimas iš tikrųjų priklauso nuo sutartinės prievolės neįvykdymo. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo nuomone, tokį aiškinimą visų pirma patvirtina naujausia Teisingumo Teismo jurisprudencija (2020 m. lapkričio 24 d. Sprendimo *Wikingerhof*, C-59/19, EU:C:2020:950, 33–38 punktai).

*Dėl antrojo klausimo: deliktinės žalos atsiradimo vietos nustatymas pagal Reglamento „Briuselis Ia“ 7 straipsnio 2 punktą*

- 21 Numatyti, kaip bus nustatoma deliktinė žalos atsiradimo vieta, vien turtinės žalos atveju nėra lengva, kai norima išvengti bendrosios ieškovo gyvenamosios vietos jurisdikcijos. Būtų galima numatyti, kad vien turtinės žalos atveju bus bendrai orientuojamasi į nukentėjusiojo „pagrindinę turto buvimo vietą“ jo gyvenamojoje vietoje, vis dėlto tai beveik visuomet nulemtų ieškovo gyvenamosios vietos jurisdikciją ir galėtų sukelti prieštarą su Reglamente „Briuselis Ia“ nustatytu jurisdikcijos vertinimu. Teisingumo Teismo jurisprudencijoje bandyta to išvengti ir leista deliktine žalos atsiradimo vieta laikyti ieškovo gyvenamąją vietą arba jo bendrosios banko sąskaitos buvimo vietą, prireikus atsižvelgiant į papildomus aspektus (2016 m. birželio 16 d. Sprendimo *Universal Music International Holding*, C-12/15, EU:C:2016:449, 35 ir 38 punktai, taip pat 2018 m. rugsėjo 12 d. Sprendimo *Löber*, C-304/17, EU:C:2018:701, 28 ir 30 punktai). Vadovaujantis šiais argumentais, šioje byloje galimos įvairios žalos atsiradimo vietos.

*Dėl 2.1 klausimo: mokėjimo paslaugų teikėjo buveinė kaip elektroninių pinigų operacijos vieta?*

- 22 Pirmiausia įmanoma, kad deliktinė žalos (dėl dalyvavimo atliekant mokėjimą) atsiradimo vieta būtų nustatoma ten, kur atliekant mokėjimą kreditas nurašomas iš nukentėjusiojo elektroninių pinigų sąskaitos ir įrašomas į kitą sąskaitą pas tą patį mokėjimo paslaugų teikėją. Šiuo atveju tai būtų atsakovės buveinės vieta Liuksemburge. Šiuo aspektu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo manymu, iš aplinkybės, kad elektroninių pinigų sąskaita nėra įprasta banko sąskaita, kurioje laikomi depozitiniai pinigai, negalima daryti išvados, jog elektroninių pinigų sąskaitoje negalima patirti turtinių nuostolių.

*Dėl 2.2 klausimo: vieta, kurioje dėl operacijos kliento atžvilgiu atsiranda mokėjimo paslaugų teikėjo reikalavimas kompensuoti išlaidas?*

- 23 Taip pat būtų įmanoma, remiantis pirmiau minėtu Sprendimu *Universal Music*, orientuotis į vietą, kurioje turtui pritaikyta mokėjimo prievolė. Taigi prievolė, kuri buvo pagrįsta mokėjimo operacija, būtų iškeliamą į pirmą vietą. Mokėjimo paslaugų teikėjo reikalavimas kompensuoti išlaidas numatytas tiek Vokietijos teisėje, tiek Anglijos teisėje, kuri dėl teisės pasirinkimo greičiausiai būtų taikytina šalių sutarčiai. Vis dėlto šiuo atveju nėra taip paprasta nustatyti atsakovės reikalavimo vietą (dėl to žr. 2.8 klausimą).

*Dėl 2.3 klausimo: vieta, kurioje yra kliento gyvenamoji vieta?*

- 24 Vien turtinės žalos atveju būtų įmanoma nustatant deliktinę žalos atsiradimo vietą orientuotis į nukentėjusiojo „pagrindinę turto buvimo vietą“ jo gyvenamojoje vietoje. Vis dėlto tai, kaip jau paaiškinta pirmiau, dažniausiai nulemtų ieškovo gyvenamosios vietos jurisdikciją ir sukeltų tam tikrą prieštarą su Reglamente „Briuselis Ia“ nustatytu jurisdikcijos vertinimu. Taigi šiuo atveju orientuotis į ieškovo gyvenamąją vietą daugių daugiausia galima kartu atsižvelgiant į papildomus aspektus, kaip antai į vietą, kurioje buvo dalyvaujama internetiniuose azartiniuose lošimuose (dėl to žr. 2.6 klausimą).

*Dėl 2.4 klausimo: vieta, kurioje yra kliento banko sąskaita?*

- 25 Atsakovė pagal tiesioginio debeto sutikimą turėjo prieigą prie ieškovo žiro sąskaitos banke, kuris yra Alene. Nors ši sąskaita dėl tiesioginio debeto sutikimo su elektroninių pinigų operacijomis susijusi glaudžiau nei bet kuri kita bendroji banko sąskaita, susiejimas su sąskaitos buvimo vieta atrodo, palyginti, atsitiktinis. Be to, šiuo atveju sąskaita greta įvairių kredito kortelių buvo tik vienas iš kelių mokėjimo šaltinių elektroninių pinigų sąskaitai papildyti (dėl šio argumento žr. 2016 m. birželio 16 d. Sprendimo *Universal Music International Holding*, C-12/15, EU:C:2016:449, 38 punktą).



*Dėl 2.5 klausimo: vieta, kurioje lošiant prarandami pinigai, t. y. azartinių lošimų įmonės buveinė?*

- 26 Argumentas, patvirtinantis susiejimą su vieta, kurioje buvo prarasti lošimams skirti pinigai ieškovo lažybų sąskaitose pas internetinių azartinių lošimų teikėjus Maltoje ir Gibraltare, galėtų būti aplinkybė, kad tik šiuo momentu tikrai atsirado žala ieškovui ir jo turtas negrižtamai sumažėjo dėl lošiant patirtų nuostolių. Net ir po to, kai atsakovė pervedė sumą iš ieškovo elektroninių pinigų sąskaitos į azartinių lošimų sąskaitas, teoriškai dar galėjo būti išlošiama, t. y. gaunama pelno. Tai tapo neįmanoma tik tuo momentu, kai buvo praloštas visas įnašas. Argumentas, paneigiantis tokį deliktinės žalos atsiradimo vietos nustatymą šalių teisiniuose santykiuose, yra azartinių lošimų teikėjų buveinės atsitiktinumas – Maltoje arba Gibraltare.

*Dėl 2.6 klausimo: vieta, kurioje klientas dalyvauja draudžiamuose azartiniuose lošimuose?*

- 27 Gerokai siauresnė sąsaja su šalių santykiais būtų tuomet, kai deliktinė žalos atsiradimo (dėl dalyvavimo atliekant mokėjimą) vieta būtų nustatoma ten, kur mokėjimo paslaugų teikėjo klientas faktiškai dalyvauja draudžiamuose internetiniuose azartiniuose lošimuose, t. y. kur jis lošdamas būna fiziškai. Be to, tokio deliktinės žalos atsiradimo vietos nustatymo pranašumas būtų tai, kad taip būtų sukuriama paralelė teritorinei normų, kurios galimai buvo pažeistos, taikymo sričiai. Jei ieškovas būtų lošęs Šlėzvingo-Holšteino žemėje arba ne Vokietijoje, o kurioje nors kitoje šalyje, kurioje netaikomas atitinkamas azartinių lošimų draudimas, lošimai, kaip ir dalyvavimas atliekant mokėjimą, kuriuo šiuo atveju kaltinama atsakovė, nebūtų buvę draudžiami.

*Dėl 2.7 klausimo: nė viena iš šių vietų?*

- 28 Pateikdamas svarius argumentus generalinis advokatas M. Szpunar atkreipė dėmesį į tai, kad kai kuriais atvejais, kai yra tiesioginė turtinė žala, žalą sukėlusio įvykio vieta ir žalos atsiradimo vieta negali būti prasmingai diferencijuojamos (2016 m. kovo 10 d. Išvados byloje *Universal Music International Holding*, C-12/15, EU:C:2016:449, 38 punktą). Teisingumo Teismo jurisprudencijoje jau daugiau kaip 40 metų numatyta galimybė ieškovui deliktinės jurisdikcijos atveju pasirinkti žalos atsiradimo vietą arba žalą sukėlusio įvykio vietą (iš esmės 1976 m. lapkričio 30 d. Sprendimas *Bier*, „*Mines de potasse d'Alsace*“, 21/76, EU:C:1976:166) buvo įtvirtinta ne tiesioginės turtinės žalos kontekste ir ja tikrai nesiekama išplėsti Reglamento „Briuselis Ia“ (ar tuo metu galiojusios Briuselio konvencijos) nuostatų, leidžiančių nukrypti nuo bendrosios jurisdikcijos atsakovo gyvenamojoje vietoje pagal šio reglamento 4 straipsnį. Ši pasirinkimo teisė grindžiama veikiau „būtinybe būti kuo arčiau bylos faktinių aplinkybių ir paskirti teismą, kuris galėtų geriausiai išnagrinėti bylą ir šiomis aplinkybėmis veiksmingai organizuoti procesą, pavyzdžiui, [rinkdamas įrodymus] ir išklausydamas liudytojus“ (2016 m. kovo 10 d. generalinio advokato M. Szpunar išvados byloje

*Universal Music International Holding*, C-12/15, EU:C:2016:449, 39 punktas). Kadangi tiesioginės turtinės žalos atveju ši tikslą sunku pasiekti ieškant deliktinės žalos atsiradimo vietos, kyla klausimas, ar teisinis saugumas nebūtų užtikrinamas labiau, jei tokiais atvejais būtų toliau taikoma bendroji jurisdikcija ir specialioji jurisdikcija žalą sukėlusio įvykio vietoje.

*Dėl 2.8 klausimo: reikalavimo kompensuoti išlaidas, kurį mokėjimo paslaugų teikėjas reiškia klientui, vietos nustatymas, jei į 2.2 klausimą būtų atsakyta teigiamai*

- 29 Jeigu, teigiamai atsakius į 2.2 klausimą, reikėtų orientuotis į vietą, kurioje mokėjimo paslaugų teikėjo reikalavimas nukreipiamas į kliento turtą, reikėtų kaip nors nustatyti šio reikalavimo atsiradimo vietą. Tam visų pirma galėtų būti taikomi du būdai.
- 30 Pirmiausia, ši vieta galėtų būti nustatoma pagal sutartyje numatytą prievolės įvykdymo vietą. Tiek, kiek pagal Sąjungos teisę, t. y. Reglamento „Briuselis Ia“ 7 straipsnio 1 punkto b papunktį, dėl paslaugų numatytas autonomiškas prievolės įvykdymo vietos nustatymas, būtų tinkama į šią įvykdymo vietą, kuri turi lemiamą reikšmę visoms iš sutarties kylančioms pareigoms, orientuotis ir nustatant deliktinę žalos atsiradimo vietą, kai yra atitinkama „su prievole susijusi žala“. Šiuo atveju tai būtų faktinio paslaugos teikimo pagal bendrąją mokėjimo paslaugų sutartį vieta, taigi – atsakovės buveinė Liuksemburge.
- 31 Alternatyviai būtų galima bandyti nustatyti atskiro reikalavimo, reiškiamo nukentėjusiajam dėl elgesio, kuriuo jis kaltinamas, vietą. Jei atskiras reikalavimas traktuojamas kaip kreditoriaus turto dalis, jo vieta, atsižvelgiant į įvairias sąsajas (pvz., prieiga pagal vykdymo teisę), paprastai laikoma skolininko gyvenamoji vieta.

#### *Išvada*

- 32 Jeigu ir tiesioginės turtinės žalos atveju visuomet reikia nustatyti nuo žalą sukėlusio įvykio vietos atskirtiną žalos atsiradimo vietą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas yra linkęs – esant kaltinimui, kad asmuo atlikdamas mokėjimą dalyvavo neteisėtuose internetiniuose azartiniuose lošimuose – žalos atsiradimo vieta laikyti, pirma, lošimo vietą, kai ji sutampa su nukentėjusiojo gyvenamąja vieta, antra, vietą, kurioje dalyvavimo atliekant mokėjimą pasekmė yra sumos nurašymas iš nukentėjusiojo elektroninių pinigų sąskaitos, t. y. mokėjimo paslaugų teikėjo buveinę kaip pinigų operacijos vietą.